

Hoogovensgevoel

ESSAY

Fabriek onder vuur

Wie in Velsen-Noord de hoofdingang van Tata Steel neemt, passeert eerst de brug over de staalhaven. Een ophaalbrug is het niet, wel een strakke scheiding tussen buiten en binnen. Daarachter staat het strenge hoofdkantoor, in de jaren vijftig ontworpen door architect Dudok. Boven de toegangsweg is een glazen overkluizing waarop nog de trotse naam prijkt van Koninklijke Hoogovens en Staalfabrieken. Het gebouw is een monument van industrieel zelfbewustzijn. Eenvoud en functie regeren hier, fabrieken zijn nooit gebouwd voor de mooi.

Verder het terrein op is alles groter dan groot, en vooral een totaal andere wereld dan het kantoor waar de meesten van ons hun dagen doorbrengen achter de pc. Grijs en bruine fabrieken wisselen elkaar af, onbevattelijke staketsels en overal buizen waar een volwassen man in kan staan. Bergen kolen en ijzererts in verschillende tinten zwart, rood en bruin. Er lopen maar weinig mensen rond.

Als je veel mensen ziet, gaat het niet goed, want dan moet er iets worden gerepareerd, zegt Timo Rijnbeek. Hij verzorgt de rondleiding die ik heb gevraagd, per busje over het immense fabrieksterrein. Links achter het toegangshek bevindt zich de ruwe kant van het bedrijf, met de onderdelen waarom veel te doen is. Steen des aanstoots is kookfabriek 2, waar ruwe kolen worden omgebakken tot het product waarmee de hoogovens worden gestookt. Als het misgaat, heet het product rauwe of ongere kooks. Dat levert stank en schadelijke gassen op, vooral voor het dorp Wijk aan Zee. Er zijn waarschuwingen uitgedeeld, dwangsommen opgelegd en onlangs nog plaatste de provincie het bedrijf onder 'verscherpt toezicht'. Even later rijdt het busje over een viaduct en kun je de eerste huizen van het dorp bijna aanraken, zo dichtbij komt de staalfabriek.

Tijdens mijn rondleiding wordt er onderhoud gepleegd aan kookfabriek 2. Boven de gebouwen brandt een felle vlam om het kookgas af te fakkelen. Wat ik nog niet weet: dit gebeurt niet onopgemerkt. Nog dezelfde dag twittert Marjan Minnesma van Urgenda: 'Negen dagen onderhoud. Tata kan zijn kooksovgas niet reinigen/opslaan, dan maar affakelen. Mensen in de buurt lijden hieronder!' Elke beweging en vooral elke rookwolk van Tata wordt per camera nauwlettend in de gaten gehouden.

De trots van een Hoogovenkind

Zelf ben ik een Hoogovenkind, zoals dat heet. Ons raam keek uit op fabriekspijpen. Ik viste in die staalhaven, waar je met een schepnetje tropische visjes kon vangen omdat het koelwater van de elektriciteitscentrale zo lekker warm was. Mijn vader heeft bijna zijn hele leven bij de Hoogovens gewerkt, als bedrijfsverpleger in de vierploegendienst. Mijn moeder haalde een doekje langs de lijn voordat ze de was ophing, anders zat er roet aan de schone lakens. Maar nooit ging het aan tafel over vuil of ziekte door stof. De schoorstenen waren bronnen van welvaart, en heel Nederland was trots op de Hoogovens, net als op de KLM of Shell.

De huidige blik van buiten op Tata kennen we. Die wordt overheerst door de rookwolken die de televisie graag laat zien. In de talkshows gaat het over de 'enorme lading giftige stoffen' (Beau), dan wel over 'mega-vervuiler Tata' (Khalid). Twee weken geleden demonstreerde Greenpeace nog 'in het hart van de grote vervuiler'. Maar het andere perspectief, hoe men vanuit de fabriek naar buiten kijkt, daarvoor is veel minder belangstelling. Wat is er veranderd in de opvattingen en de emoties, en wat vinden de mensen van Tata zelf?

Het klassieke Hoogovensgevoel vertolkt André Alfonsi (55), die ik ontmoet in een uitspanning in Beverwijk. Rechte rug, felblauwe ogen, en het zwarte haar van de Italiaan die hij van oorsprong is. 37 jaar werkt hij bij dezelfde baas. Toen hij na zijn diensttijd thuis op de bank ging liggen, zei zijn vader: 'Ga jij maar met mij mee naar de Hoogovens.' Die vader kwam inder tijd uit Italië. Hij was de oudste thuis, voorbestemd om priester te worden. Daarvoor moest hij naar Rome, waar het vrouwelijk schoon hem meer lokte dan het priesterambt. Hij trok naar het noorden om te werken, zoals velen, en kwam uit bij de Hoogovens. In de blokvormgieterij, waar André later ook is begonnen.

André Alfonsi is trots. Ze maken dingen die de hele wereld overgaan, contragewichten, shovels, kielen voor schepen en assen voor molens. Hij is nu, zoon van een eenvoudige gastarbeider, werkzaam bij de bedrijfsrecherche. Alles wat je kunt bedenken, gebeurt in dit bedrijf. Het is met negenduizend mensen een groot dorp. Dankzij Tata heeft hij zich kunnen ontwikkelen, kon hij diverse opleidingen volgen en hoefde hij geen lening af te sluiten voor de studie van zijn kinderen.

De beste baas van Nederland, zegt hij, en een van de weinige maakindustrieën die nog over zijn. Uiteraard krijgt hij een en ander mee van radio en tv. Je stond er weer mooi op met de Kankeratlas, krijgt hij dan te horen van zijn zwager. Dan zegt hij terug: 'Ben je op de fiets of met de auto? En wie heeft die dan gemaakt?'

Er is ook een nieuwe generatie die enthousiast is over staal maken. Jongeren, juist jongeren, vinden dat hun fabriek meer

Bijna een eeuw lang waren de Hoogovens in IJmuiden een baken van nationale trots. Van dat imago is weinig meer over. Columnist **Martin Sommer** (66), kind van de Hoogovens, zag de wind draaien en sprak met de mensen van een bedrijf die zelf bang zijn dat de tijdgeest ze ontglipt. Het is Sommers laatste, grote verhaal voor *de Volkskrant*, hij gaat met pensioen.

Foto's Jiri Büller

Van links naar rechts: Timo Rijnbeek, Luuk Klaassen, Hans van den Berg, Judith Krale en Justin Lever.

krediet verdient. Friederike Renzelmann (28) is een goedlachse jonge vrouw. Een echte bèta, zegt ze zelf. Ze studeerde industrial engineering, met als richting materiaalkunde in Groningen. Friederike was vanaf dag één gegrepen door die intense installaties. Laatst was er een tandwielkast kapot, en dan staat ze te sleutelen met de jongens. Hoe dichter bij de haven, hoe directer en hoe ruiger. Noord, dat zijn de hallen waar de rollen staal uitkomen, keurig en klaar voor de klant. Zuid heeft haar voorkeur. 'Een echte fabriek, zonder opsmuk, lekker aanpakken en gaan met die handel!' Ze geloven heilig dat er straks een groene fabriek zal staan waar schoon staal uit rolt. State of the art, zegt Friederike.

Het wordt schoon, zegt Judith Krale (27), anders zou ze er niet willen werken. Krale werkt vier jaar bij Tata, studeerde chemische technologie. Zij wil 'spullen maken', dat zit in haar. Of neem business trainee Justin Lever (25), student economie en filosofie. Hij praat over zijn opwindende bij het zien van zo'n immense pan staal, het lijkt wel lava. Allemaal kijken ze in de supermarkt wel even of de blikjes van de sardines bij Tata zijn gemaakt.

Het Hoogovensgevoel bestaat nog. Moeilijker is het woorden te vinden voor het antwoord op de vraag wat er bijzonder is aan Tata. Werk is routine, werk is er gewoon. Een goeie baas, goed pensioen, geen zorgen, zegt Amy Otte (33). Ze werkt bij de warmbandwalserij en bij de vrijwillige brandweer. Lang blond haar, flinke tattoos en gelakte nagels. 'Ik wals, ik zit op de heftruck, kranen ook.' Ze gaat met plezier naar het werk. Haar vader werkt in dezelfde walserij, haar broer ook. Dan ken je de mensen wel. Ze denkt dat ze hier wel oud gaat worden.

De fabriek biedt zekerheid en geborgenheid. Gelijkheid ook, want iedereen draagt hier hetzelfde blauwgele werkpak, dezelfde helm. We kennen de boeken met zulke verhalen over de Limburgse mijnen. Het was vies werk, de mijn was een inkomstenbron, maar je maakte ook deel uit van iets dat groter was dan jezelf. De mijn bracht een gevoel van gezien worden en erkenning. Tata is beslist in alles groter dan jezelf, alleen al de kraanhaken zijn manshoog. Maar mensen praten niet zo. Het werk is er gewoon, met een aangename regelmaat. Een jonge collega van Amy Otte die liever niet genoemd wordt: 'Ik heb mijn ploegrooster tot het pensioen. Dan kun je beter plannen.'

Juist het alledaagse laat zich veel moeilijker vangen dan het drama, het ongeluk of het misdrijf. Hier op de fabrieksvloer leggen de mensen van Tata, van directeur tot kraandrijver, het af tegen hun formidabele tegenstanders. Te lang hebben ze gedacht dat de naam Tata voor zich sprak; nu blijkt tot hun

schrik dat hun woorden geen indruk meer maken. Actiegroep FrisseWind. NU en de Dorpsraad Wijk aan Zee weten de weg naar de talkshows te vinden, waar advocate Bénédicte Ficq ook een graag geziene gast is. Zij wil de directeur van Tata achter de tralies hebben. Ficq vertelt aan iedereen die het wil horen dat 'Tata alleen maar bezig is met geld verdienen, alleen maar meer meer.'

Zo'n geluid was vroeger ondenkbaar, toen alle vaders uit mijn buurt bij de Hoogovens werkten en iedereen wist: wij maken het beste staal ter wereld. Tegenwoordig zeggen ze bij Tata dat ze staal maken met de laagste CO₂-uitstoot per ton. Maar het helpt niet. 'Jij werkt bij de vuilste fabriek, jij bent een slecht mens', vat Judith Krale de stemming buiten de poort samen. Vuil is moraal geworden.

De strijd om de feiten

Luuk Klaassen (66) ontmoet ik in restaurant Kop aan de Haven in IJmuiden. We eten een gebakken visje zoals je daar doet, met uitzicht op het water en aan de overkant de fabriek, zover het oog reikt. Hij loopt tegen het pensioen, werkt zelf niet bij Tata, wel bij een leverancier van technische producten. Klaassen vreest voor het lot van Tata en heeft daarom de stichting IJmond IJzersterk opgericht.

Hij heeft een plastic tas bij zich, boordevol knipsels, grafieken, kaartjes en excel sheets. Om te laten zien 'dat Tata levens redt, want wij kunnen niet zonder staal'.

Jongeren, juist jongeren, vinden dat hun fabriek meer krediet verdient

Hij is geboren in de Lange Nieuwstraat in IJmuiden. Zijn vader werkte als smelter bij Hoogovens. De baaien hemden tegen de hitte hingen thuis aan de waslijn. Vader rookte twee pakjes shag per dag en overleed op zijn 69ste aan longkanker. Geen van de vaders in de flat haalde de 70. De moeders werden ruim 80.

En daarmee komt Luuk Klaassen op zijn boodschap. Het is de boodschap die steeds terugkomt: de feiten liggen anders. Tata is kanker, is de krachtigste samenvatting van degenen die het bedrijf dicht willen hebben. In januari is de Kankeratlas verschenen van het Integraal Kankercentrum Nederland (IKN). Cabaretiers en columnisten maakten er grif gebruik van om te laten zien dat deze fabriek dood en verderf zaait. En inderdaad, er is een kaartje waarop de IJmond bloedrood kleurt. Asbestkanker komt er veel voor.

Maar je moet naar het hele land kijken, zegt Luuk Klaassen de Kankeratlas na. Asbestkanker komt voor in alle oude industriegebieden, net zo goed in Rotterdam, Zuid-Limburg en Zeeland. Asbestkanker is nu een ziekte van oude mannen, want asbest is al dertig jaar verboden. Kijk naar dit tweede kaartje, zegt Klaassen, alleen de mannen kregen asbestkanker, de vrouwen niet, want die bleven thuis. Dus dat heeft niets met de uitstoot van Hoogovens te maken.

De vinger van Klaassen gaat over de kolommen van zijn Excelsheet, want het geheim van de atlas schuilt in het detail. Wat betreft longkanker moet je naar de postcodes kijken. De Creutzberglaan in Beverwijk heeft het niet, Velsen-Noord en IJmuiden wel. Aan de Creutzberglaan wonen de wat welstandiger Beverwijkers, in Velsen-Noord de arbeiders. Met andere woorden, longkanker heeft meer met leefstijl te maken dan met luchtverontreiniging.

Bij navraag bevestigt de woordvoerder van IKN Klaassens standpunt: longkanker is voor 80 procent het gevolg van roken, 10 procent luchtverontreiniging, en de laatste 10 procent oorzaak onbekend. Luuk Klaassen heeft gelijk: de longkanker van zijn vader is eerder aan die twee pakjes shag te wijten dan aan de uitstoot van de fabriek. Hij wijst op het jongste jaarverslag van het Pensioenfonds Hoogovens: dat heeft onlangs extra moeten inleggen, omdat de levensverwachting van de oudjes van Hoogovens ruim een jaar hoger ligt dan het landelijk gemiddelde.

Negenduizend mensen werken bij Tata, zegt Klaassen,

LEES VERDER OP
PAGINA 18

Hoogovensgevoel

→ VERVOLG VAN
PAGINA 17

veertigduizend indirect. De hele IJmond, tot ver in Noord-Holland, leeft nog altijd van Tata. Dus als dat bedrijf sluit, is het ook afgelopen voor bakker Leek in Beverwijk, waar ze de broodjes voor het hoofdkantoor bakken. Urgenda en Greenpeace hebben een rapport laten maken waaruit zou blijken dat er zat werk is als Tata dicht zou gaan. Maar dat is volgens Klaassen een slag in de lucht. Wat hij weet, is dat langdurige werkloosheid vijf jaar van je leven kost. In delen van Heerlen en Kerkrade is de levensverwachting een halve eeuw na de mijnsluiting nog altijd zes jaar korter dan elders. Zo belangrijk is zinvol werk.

De feiten liggen anders, hoe vaak heb ik het de laatste maanden gehoord? Maar gaat dit gevecht wel over feiten? Dezelfde feiten bestonden al vele tientallen jaren. Kookfabriek 2 ligt daar al heel lang te walmen. Vroeger kwam uit de schoorstenen welvaart, trots, zingeving. Nu ziekte. Wie er werkt, ziet een fijn bedrijf. Friederike Renzelmann van de pelletfabriek komt 's ochtends aan bij de poort, ziet een witte rookpluim en denkt opgewekt: kijk, mijn fabriek draait. Zij ziet onschuldige stoom, een ander ziet levensbedreigende rook. De feiten laten ruimschoots ruimte voor gevoelens, zeker als het gaat om ziekte en gezondheid.

Een paar weken na het gesprek met Luuk Klaassen zit ik in de raadszaal van Beverwijk. De bevolking is uitgenodigd voor de presentatie door het RIVM, van een nieuw rapport over de neerslag van grofstof in de IJmond. Het RIVM ziet geen verbetering in de depositie van PAK en lood. PAK, polycyclische aromatische koolwaterstoffen, en lood, dat zijn geen woorden die je in de buurt wilt hebben. Ir. Janneke Elberse verzorgt de presentatie, met boven haar hoofd een groot scherm. Lood is 'behoorlijk schadelijke materie', en Tata is een belangrijke bron van PAK en metalen. Het RIVM meet sinds 2019 en ziet sindsdien geen verbetering.

De zaal is gevuld met een stuk of vijftig Beverwijkers. Dit zijn rustige Noord-Hollanders, niet snel onder de indruk. Afgezien van de boze inwoners van Wijk aan Zee, die zich roeren op televisie, en over wie de mensen van Tata zich weer opwinden omdat ze 'import' zouden zijn terwijl die fabriek er al een eeuw ligt. Op de grafiek boven het hoofd van ir. Janneke Elberse torent bij Wijk aan Zee een paal met lood dreigend omhoog.

Maar wat al dat lood en grofstof behelzen voor de gezondheid blijft in wetenschappelijke voorzichtigheid gehuld. De wind doet mee en de wisseling van de seizoenen, er kunnen andere bronnen zijn, olieschepen bijvoorbeeld. Lood en PAK zijn schadelijk, maar als Beverwijker wil je toch weten wat je boven het hoofd hangt. Eerder had de staatssecretaris geconcludeerd 'dat het RIVM terughoudend is met het maken van hele uitbundige analyses van één individueel bedrijf'.

Desondanks is daar de grafiek met die paal met lood en het advies van ir. Janneke Elberse dat kinderen na het buiten spelen hun handen moeten wassen. De aanwezige wethouder zegt dat de feiten over het zichtbare stof 'een stap zijn in het moeilijke, soms emotionele proces op weg naar gezond leven in de IJmond'. Op weg naar gezond leven, dat klinkt weinig geruststellend.

Gesprek over groen staal op het hoofdkantoor

Op het hoofdkantoor heb ik dan al een sessie achter de rug met twee directeuren die de duurzame transitie van Tata moeten leiden. Marco Workel is directeur veiligheid, gezondheid, milieu. Jeroen Klumper van duurzame transitie. De laatste moet ervoor zorgen dat over zeven jaar hier groen staal wordt gemaakt. Zeven jaar is heel erg kort om zo'n ingrijpende verandering voor elkaar te krijgen. En tegelijkertijd is zeven jaar verschrikkelijk lang, voor een fabriek die onder vuur ligt.

Workel vertelt over de klachten over stank, stof en herrie. Er zijn veel meer klachten dan tien jaar geleden, zegt hij, terwijl de stank, het stof en de herrie drastisch zijn verminderd. Bijna wekelijks gaat er een nieuwsbericht uit met nieuwe milieumaatregelen. Rondom de kolen- en ertsopslag komt er een

Luuk Klaassen, oprichter van de stichting IJmond IJzersterk, werkt niet bij Tata Steel maar vreest voor het lot van de onderneming. Hij ziet in de media 'feiten' over Tata langskomen die volgens hem anders liggen

windscherm van anderhalve kilometer lang en achttien meter hoog. De pelletfabriek krijgt een investering van liefst 250 miljoen om de stikstofuitstoot drastisch te verlagen.

De vraag is of het nog wat verandert aan de beeldvorming. De uitstoot van PAK's is in vier jaar tijd gehalveerd, zit nu zeven keer onder de grenswaarden, zegt Workel. Lood: een factor vijftig onder de norm. 'Lood zit ruim onder de vergunde waarden', had ook de staatssecretaris in de Tweede Kamer eerder bevestigd. 'Ik vind het fair om dat te zeggen.' Maar het RIVM meet nu eenmaal geen uitstoot, het RIVM meet neerslag, wat er op de grond ligt. In de slag om de harten en de geesten, ligt Tata een paar scheepslengten achter.

Dat beseffen ze op het hoofdkantoor maar al te goed. Klachten zijn altijd reëel, zegt Marco Workel nu. Of ze subjectief dan wel objectief zijn, mensen klagen niet voor hun lol. 2018 was het sleuteljaar, toen daalden de grafietregens neer op Wijk aan Zee die alles hebben veranderd. Een zwart goedje dat bleef plakken aan je vingers. Toen is het RIVM voor het eerst onderzoek gaan doen naar grofstof, toen kwamen de rapporten.

Tata liet een hal over de fabriek bouwen en dacht dat alles weer was als voorheen. Grafietregens zijn er niet meer, maar ze zagen niet dat gezondheid zich niet laat meten door grafieken en grenswaarden. Gezondheid is belangrijker dan ooit, geeft zin aan het leven. Een fabriek die rook produceert, wordt ervaren als een gebrek aan respect, als een persoonlijke belediging. De vergunningen zijn gegeven, de waarden officieel acceptabel. 'Maar je hoort dat de maatschappij vindt van niet', verzucht Marco Workel. 'Er is veel boosheid, maar wij wonen hier ook in de buurt, waar wil je heen met je bedrijf?'

Die avond komt directeur Jeroen Klumper in Wijk aan Zee het Groenstaal-plan uitleggen. Het is de boei waaraan Tata zich heeft vastgeklampt. Over zeven jaar moet de omstreden kookfabriek 2 dicht zijn, en een van de twee hoogovens. Ze gaan groen staal maken, met waterstof, de haarlemmerolie die de klimaattransitie mogelijk moet maken. In 2045 moet ook Tata helemaal klimaatneutraal zijn en op het schema van Parijs liggen. Waterstof klinkt goed en schoon, minister Rob Jetten en EU-commissaris Frans Timmermans hebben hun kaarten erop gezet. Ook Marjan Minnesma van Urgenda heeft haar zegen gegeven. Wat kan er nog misgaan?

Heel veel. De Wijk-aan-Zeeërs in Café de Zon willen het helemaal niet over groen staal hebben. Zelf kwam ik vroeger vaak in Wijk aan Zee. De fraaie dorpsweide ligt er nog precies zo groen bij als toen. Maar ook ik ben mijn jeugdige zelf niet meer, want boven de duinen torenen de hoogovens die ik vroeger nooit opmerkte. De fabriek is nog steeds de fabriek, maar ook deze avond in Café de Zon leert hoezeer de mensen zijn veranderd.

Jeroen Klumper doet zijn best. Achter onze rug klotsen de biljartballen in het café gemoedelijk. In het zaaltje loopt de temperatuur op. Klumper probeert twee zinnen over hoe je groen staal maakt. Maar de zaal wil weten wanneer kooks 2 dichtgaat. Een vraag: over zeven jaar groen staal, maar hoe zit het in de tussentijd met de PAK? Jullie zeggen 50 procent minder uitstoot, maar dan blijft er nog 50 procent over. Wij willen helemaal geen PAK meer!

De presentator moet alle zeilen bijzetten om de boel in goede banen te leiden. Dat lukt, maar de olopopen temperatuur is veelbaarder. Toen ik een paar maanden eerder de brug over de staalhaven passeerde, was het ogenschijnlijk rustig. In het bedrijfsrestaurant was een burendag geweest, waar ook Extinc-

Justin Lever (25) is een van de gezichten van een nieuwe generatie die staal geweldig vindt om mee te werken

Judith Krale (27) werkt nu vier jaar bij Tata. Studeerde chemische technologie. Zij wil 'spullen maken'. Ze is ervan overtuigd dat Tata 'schoon' wordt, anders zou ze er niet willen werken

tion Rebellion zijn zegje had gedaan. Dat verliep zonder incidenten en iedereen vond het een goede zaak. We moeten worden opgejut om steeds beter te worden, meende Friederike Renzelmann. Ook Tata-bestuursvoorzitter Hans van den Berg zei op televisie dat ze zonder maatschappelijke druk niet zo waren opgeschoten als nu.

Tijdens een debat in De Balie aan de vooravond van de provinciale verkiezingen werd de stemming geprikkeld. Directeur Van den Berg zat nog niet op het podium of een boze jongeman met een spandoek sprong op en riep 'dat het nu moet stoppen!' Alle Tata-mensen die ik later sprak, hebben op hun pc meegekeken. Allemaal vonden ze het een eenzijdig debat.

De emmer loopt over

En dan loopt de emmer ineens over. Het nieuws dat een milieu-inspecteur is overgestapt van de Omgevingsdienst Noordzeekanaal, de toezichthouder, naar Tata Steel, heeft de gemoederen eerder al verhit. Advocaat Benedicte Ficq wijst in deze krant op 'de macht van het geld - dat je kennis wegkoopt bij de overheid die je controleert, zodat je makkelijker je vervuilende gang kunt gaan'.

Dat valt heel slecht. De overgestapte vrouw wordt bedreigd en de Ondernemingsraad schrijft een boos persbericht: 'De maat is vol.' Dan volgt de aankondiging van een actiegroep om elke eerste maandag van de maand een 'die-in' te houden voor het Dudokhuis. 'Kappen met kolen' is de noemer, van betogers die verwant zijn aan Extinction Rebellion.

Na de aankondiging vergaloppeert een vooraanstaand lid van de Ondernemingsraad zich in een WhatsApp-groep. 'Gelijk de oven in dan gaat het niet stinken', wenst hij de demonstranten per app toe. Er komen ergere, anti-semitische apps voorbij. Het digitale verkeer komt naar buiten, de directie haast zich te distantiëren en ook de burgemeester van Velsen is gechoqueerd. Enkele OR-leden stappen uit de appgroep.

Ineens is het er allemaal uitgekomen. Boosheid over de bejegening in de media, teleurstelling over het gebrek aan erkenning voor het Groenstaal-plan, waarin directie en FNV met hart en ziel samenwerken. Het OR-lid betreurt in een verklaring dat de milieugroepen niet inzien dat zij en Tata hetzelfde doel nastreven: zo snel mogelijk kappen met kolen.

Het incident komt hard aan. Een ander lid van de Ondernemingsraad, dat naamloos wil blijven, vertelde dat ze op de markt in IJmuiden hadden staan folderen in hun jasjes van de vakbond FNV, voor het groenstaal-plan. Alleen maar steun daar, voor het plan, voor het voortbestaan van Tata. De mensen van Tata voelen zich minstens zozeer in de steek gelaten als de actievoerders van Extinction Rebellion, of de bewoners van Wijk aan Zee.

Heeft Tata nog vrienden? Ik zit op de kamer van Hans van den Berg, de bestuursvoorzitter van Tata Steel Nederland. Een bescheiden kamer voor zo'n enorm bedrijf. Bescheiden man ook, die net als iedereen hier al tientallen jaren werkt. Hij woont in Beverwijk, is in zijn hemdsmouwen merkbaar een van de jongens.

Heeft hij nog vrienden, ja, goede vraag, zegt hij. Bij de vakbond, daar heeft hij nog vrienden. Bij Tata is nog steeds de

Amy Otte (33) werkt bij de warmbandwalserij. 'Ik wals, ik zit op de heftruck, kranen ook', zo zegt ze zelf. Haar vader en broer werken in dezelfde walserij

helpt van de werknemers georganiseerd. De FNV heeft het groene staalplan bedacht. De mensen in het bedrijf demonstreerden ervoor in Den Haag.

Maar verder, vrienden? Hij ligt weleens wakker, zo gepolariseerd is de toestand. 'Ook over onze eigen rol. Het is wel duidelijk dat we niet staan waar we willen staan.'

De laatste jaren is de strategie vooral meebuigen geweest. Laatst kwam er weer een negatief rapport, ditmaal van de Onderzoeksraad voor Veiligheid. Tata onderschreef meteen alle conclusies. Bij het verkiezingsdebat in De Balie nam Hans van den Berg deemoedig een zwarte tulp in ontvangst. Bij elke publieke gelegenheid zegt hij dat de bocht naar schoon staal te laat is genomen.

Eén keer is hij uit zijn slof geschoten, en zei op televisie dat hij niet accepteert dat zijn mensen voor nazi's en kindermoordenaars worden uitgemaakt. Nee, het is geen lolletje als Rutger Castricum in de Hofbar je de baas van een kankerbedrijf noemt. Het beeld is eenzijdig, zegt hij, hij heeft andere cijfers. 'Als je het bijvoorbeeld over fijnstof hebt, voegt Tata daar een paar microgram aan toe. Dan kun je berekenen dat je daarvoor een paar weken korter leeft. Zo werkt statistiek. Maar er is hier niet meer fijnstof dan in het Vondelpark in Amsterdam.' Hij gaat de cijfers niet openlijk betwisten, zegt hij. 'Dan sta ik morgen buiten.'

De volgende dag zit Van den Berg in de Tweede Kamer, naast hem directeur Marco Workele, voor een rondetafelgesprek. Officieel is zo'n gesprek bedoeld om de Kamerleden van informatie te voorzien. Ditmaal lijkt het meer op een verhoor. Kiki Hagen (D66) zet de toon met haar vraag over grofstof: 'Hoe gaat u de gezondheidsschade compenseren, en hoe gaat u voorkomen dat het opnieuw gebeurt?' Het enige Kamerlid dat zijn steun uitspreekt voor de staalindustrie is Barry Madlener van de PVV. En zelfs Madlener vindt dat Tata wel erg laat is met de bestrijding van het kolenstof.

Een parabel over de tijdgeest

Twee weken voordien vergaderde dezelfde Kamer over industriebeleid. Toen kwam de strategische functie ter sprake van een nationale staalfabriek. Niet gek, in een bedreigende wereld, maar de Partij van de Arbeid en de SP toonden geen welwillendheid. Onacceptabel dat het zo lang duurt voordat Tata groen is, sprak Joris Thijssen van de PvdA. Thijssen, voorheen Greenpeace, vertegenwoordigt de partij die ooit wortels had in de industrie. In zijn kamer op het hoofdkantoor knikt Van den Berg. Bij Tata stemmen nog maar heel weinig mensen links, zegt hij. 'Eerder het andere uiterste.'

Meebuigen, het onderschrijven van al die negatieve onderzoeksrapporten, ik vraag Van den Berg wat het eigenlijk heeft opgeleverd. Hij vertelt hoe het woord gezondheid viel toen het eerste RIVM-rapport in 2019 verscheen, en de directeur van de GGD hem waarschuwde: 'Dit is zwart-wit, dit betekent veel meer dan grofstof, dit gaat over vertrouwen en wantrouwen, over geloofwaardigheid.'

Zo gaat het verhaal van Tata over vervuiling en de omgeving die er genoeg van heeft; over een provincie die jarenlang veel door de vingers zag en nu de rekening krijgt.

Maar het is ook een parabel over de tijdgeest, waarin de wereld is verdeeld in goeden en slechten, in daders en slachtoffers. Van den Berg zegt dat hij zich realiseert dat het ook hem aan woorden ontbreekt. 'Wij zijn nu eenmaal ingenieurs, we praten als ingenieurs.'

Ook daarom moet er een gesprek komen, vindt hij. Alle partijen aan tafel, bewoners, tegenstanders, RIVM, provincie, en Tata zelf. Onder leiding van een soort Johan Remkes.

Hij zegt het niet, er is pers bij, maar ik zie hem denken: anders gaat dit niet goed aflopen. Een dag later doet Van den Berg dezelfde suggestie in de Tweede Kamer. Geen van de Kamerleden reageert.

Hans van den Berg is bestuursvoorzitter van Tata Steel Nederland. Noem zijn mensen geen nazi of kindermoordenaar. Hij vindt dat er een gesprek moet komen met alle partijen aan tafel

Timo Rijnbeek verzorgt de rondleiding over het immense terrein. Als je veel mensen ziet, gaat het niet goed, want dan moet er iets worden gerepareerd, zegt hij

